



## SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences  
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1224037



Geliş Tarihi (Received): 25.12.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 26.05.2023

Online Yayın Tarihi (Published): 30.06.2023

### SPOR YAPAN VE YAPMAYAN ÖĞRENCİLERİN ŞİDDET EĞİLİMİ VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Burak Atatekin<sup>1†</sup>, Ashhan İstanbullu<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, AMASYA

<sup>2</sup>Amasya Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, AMASYA

<sup>2</sup>Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, ANKARA

**Öz:** Bu araştırmada spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında devlete bağlı olan üç ortaokulda spor yapan (n=253) ve yapmayan (n=253) toplam 506 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Şiddet Eğilimi Ölçeği” ve “Saldırganlık Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri arasında spor yapan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ancak bu farkın düşük düzeyde anlamlı olduğu görülmüştür. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyi ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında da pozitif yönde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Bu sonuçlara göre spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere göre daha az şiddet ve saldırganlık düzeyine sahip olduğu ve şiddetin saldırganlığı ya da tam tersi olarak saldırganlığın da şiddeti artırdığı görülmüştür. Literatürde yapılan araştırmaların farklı ve benzer sonuçlar taşıdığı düşünüldüğünde sporun şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeyini azalttığını kesin olarak söylemek mümkün değildir. Buna rağmen çocukların kötü alışkanlık, bağımlılık, şiddet ve saldırganlık eğiliminden ayrı tutulabilmesi için spor etkinliklerine yönlendirilmesi önerilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Saldırganlık, spor, şiddet eğilimi

### INVESTIGATION OF VIOLENCE TENDENCY AND AGGRESSION LEVELS OF STUDENTS WHO PLAY AND DO NOT DO SPORTS

**Abstract:** In this study, it was aimed to examine the violence tendency and aggression levels of students who do and do not do sports. The sample of the study consists of a total of 506 students who do sports (n=253) and do not (n=253) in three state secondary schools in the 2022-2023 academic year. Survey model, one of the quantitative research methods, was used in the research. The data were obtained by using the “Personal Information Form”, “Violence Tendency Scale” and “Aggression Scale”. Independent sample t-test and Pearson correlation analysis were used in the analysis of the data. According to the results of the research, a statistically significant difference was found in favor of the students who do sports between the violence tendency levels of the students who do and do not do sports, but this difference was found to be low-level significant. No statistically significant difference was found between the aggression levels of the students who do and do not do sports. When the relationship between the level of violence tendency and aggression level of the students who do and do not do sports, a positive and significant relationship was found. According to these results, it was seen that the students who do not do sports have less violence and aggression levels than the students who do sports, and that violence increases aggression or, on the contrary, aggression increases violence. Considering that the studies in the literature have different and similar results, it is not possible to say with certainty that sports reduce the level of violence and aggression. Despite this, it is recommended that children be directed to sports activities in order to keep them apart from bad habits, addiction, violence and aggression.

**Key Words:** Aggression, sport, violence tendency

<sup>†</sup> Sorumlu Yazar: Burak Atatekin, Bilim Uzmanı, E-mail: atatekinburak@gmail.com.

## GİRİŞ

Saldırganlık ve şiddet, bireylerin günlük yaşamı, yaşam kalitesi ve kişilerarası ilişkileri üzerinde önemli etkileri olan birbiriyle ilişkili kavramlardır. Yaşamın hemen hemen her alanında bulunmakla birlikte gerek toplumsal gerekse bireysel düzeyde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Dünyada her sene 1,6 milyonu aşkın birey şiddet sebebiyle yaşamını yitirmekle beraber bedensel, ruhsal, zihinsel ve cinsel bakımdan da zarara uğramaktadır. Günümüzde de toplum içerisinde farklı alanlarda saldırganlığın ve şiddetin sürekli başvurulan bir davranış halini aldığı görülmektedir.

Saldırganlık ve şiddet sıklıkla birbirinin yerine kullanılan terimler olsa da aslında farklı kavramlardır. Saldırganlığın pratikte çeşitli türlere sahip olması (Toksöz, 2022), toplumsal ve kültürel değişiklik göstermesi ve davranışı gerçekleştiren kişinin maksadına göre de çeşitlenmesi nedeniyle alan yazında farklı tanımların ortaya çıkmasına yol açmıştır (Aydın, 2022). Abur (2022) saldırganlığı kişinin karşı tarafta bulunan bireye zarar verici davranması olarak tanımlarken, Başaran (2000) herhangi bir canlı varlığa ya da bir nesneye karşı zarar verici bir amaç benimseyerek gerçekleştirilen davranışları, kabul görmeyen tutumları, zor kullanarak karşıdakine kabul ettirme olarak tanımlamıştır. Özdevecioğlu ve Yalçın (2010) ise kızgınlık, gerginlik, çöküntü gibi hislerle ortaya çıkan, kişilerin farklı bireylere zarar vermeyi hedeflemesi, diğer bireylere ket vurma ve kişinin kendini savunması amacıyla bedensel ya da sözel olarak ortaya koyduğu tavırlar olarak tanımlamıştır.

Şiddet ise başkalarını fiziksel olarak incitmek, vurmak veya ezmek gibi saldırganlığın fiziksel yönünü ifade eder (Ramirez ve Andreu, 2006). Bogerts (2021) şiddetin genetik, biyografik ve güncel toplumsal etkilerle şekillenen bir zihniyetin ürünü olduğunu belirtir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (1996) göre şiddet bireyin fiziki gücünü kendisine ya da korkutma amacıyla farklı kişi ve gruplara yönelik bilinçli şekilde kullanması ve bu davranışın ruhsal zarar görme, gelişimin olumsuz seyretmesi, sosyal yönden eksik bırakılma, yaralanma ya da hayatını kaybetme ile neticelenmesidir. Farklı bir tanımda ise şiddet, meydana geldiği ya da şahit olunan yerde huzur ortamını, bireyler arası ilişkileri tahrip eden, kişinin ana haklarına ket vuran, canlı varlıklar için tehdit oluşturan ya da korku veren, bedensel ya da duygusal olarak zarar oluşturan tavırlardır (Biçer, 2022). Şiddet fiziksel yöne vurgu yaparken saldırganlık ise şiddetin var olmadığı yerde zarar veren sözel ifade, bakış ve tutum olarak ifade edilmektedir (Görgüt, 2012). Görüldüğü üzere şiddet, başka bir kişiyi yaralamak veya herhangi bir şeye zarar vermek amacıyla fiziksel gücün kullanılması olarak tanımlanabilirken, saldırganlık genellikle öfkeli ve şiddetli duygular veya davranışlar olarak tanımlanabilir. Saldırganlık her zaman şiddeti içermez, ancak şiddet her zaman saldırganlığı içerir.

Saldırganlık, insanın ilerlemesini sınırlayan, şiddete ve çatışmalara yol açan olumsuz duyguları ve sosyal eğilimleri güçlendirir. Nitekim Türkiye'de ve dünyada saldırganlık ve şiddet vakalarının her geçen gün arttığı ve eğitim kurumlarına da sıçradığı bilinmektedir (Yavuzer, 2011). Yapılan araştırmalar (Haskan Avcı ve Yıldırım, 2015) son dönemde okul ortamında öğrencilerin şiddet ve saldırganlık düzeyinin ciddi oranda arttığını göstermektedir. Okullarda bu tehlikeye karşı çözüm olması adına disiplin uygulamaları (Erben Keçici, 2018) ve çeşitli güvenlik tedbirleri bulunsa da etkili olmadığı söylenebilir. Bu tedbirler öğrenciler arası şiddet ve saldırganlığı geçici olarak bertaraf etse de olumlu davranışların kazanılmasını sağlamamaktadır (Erben Keçici, 2018). Okul sürecinde öğrencinin maruz kaldığı yaşantılar şiddet ve saldırganlık eğiliminin ortaya çıkmasını sağladığı gibi (Sağlam ve İkiz, 2017) aynı zamanda okul ortamının öğrenciyi doğrudan etkilediği ve davranışsal olarak bir yol haritası çizdiği bilinmektedir (Akman, 2010). Dolayısıyla öğrenciler okul ortamında olumlu tutum

kazanabilirler. Bu noktada spor, saldırgan ve şiddet içeren davranışların çözümlenmesinde ve olumlu davranış kazanılmasında yardımcı olabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2006), saldırganlık ve şiddet içeren davranışların meydana gelmemesi ve öğrencileri bu olumsuz davranışlarından korumak için beden eğitimi ve sporun önemini vurgulamıştır. Spor tek başına ya da bir ekip halinde bedensel sağlığı korumak ve ilerlemesine olanak sağlamak için gerçekleştirilen fiziki etkinlikleri kapsar. Bir başka tanıma göre de spor, galip gelme hissiyle yapılan, elde edilen üstünlük sayesinde bireylerin ruhsal olarak pozitif olmalarını sağlayan, rekabetin yüksek olduğu, kişilerin ekip ruhu ile sosyalleşmesinin önünü açan, bedensel ve ruhsal etkisi olan etkinliklerin tamamıdır (Şahin, 2005). Spor bireyin vücudunda biriken negatif enerjinin dışarı atılmasını sağlar ve negatif enerjinin meydana getireceği çöküntü, gerginlik, saldırganlık ve şiddet gibi davranışların engellenmesinde etkilidir (Şenyüzlü, 2013). Hatta rekabetin aksine barışı, nezaketi, saygıyı ve iş birliğini teşvik eden daha yüksek bir bilinç düzeyi yaratabilir. Ayrıca risk altındaki gençlerin günlük yaşam zorluklarıyla daha iyi başa çıkmalarına ve şiddet, suç veya uyuşturucu kullanımına karışmaktan uzaklaşmalarını sağlayan becerileri geliştirmek için önemli bir fırsat sunar. Son dönemde sürekli olarak yaşanan ve artarak ilerleyen şiddet ve saldırganlık içeren davranışların okul ortamında görülmesi önemli bir sorun olduğuna göre (MEB, 2006) sporun insan yaratılışında var olan saldırganlık ve şiddet duygularını rahatlatan ve bu duyguları kontrol etmeyi öğreten bir alan olması nedeniyle çözüm olarak kullanılabilir (Atasoy ve Kuter, 2005). Yapılan araştırmalarda bu durumu destekler niteliktedir (Aydın ve ark., 2015; Hocalar, 2018).

Bu noktada spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi sporun olumsuz davranışlar üzerindeki etkisini belirlemek açısından önemlidir. Okul ve spor ortamı şiddet ve saldırgan davranışların sıkça yaşandığı yerler olduğuna göre (Elsaesser ve ark., 2013) okul ortamında yapılan sporun şiddet ve saldırganlığa etkisinin araştırılması önemlidir. Bu araştırmanın amacı spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesidir. Bu amaca yönelik olarak aşağıda yer verilen sorulara yanıt aranmıştır.

Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin;

1. Şiddet eğilimi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mı?
2. Saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mı?
3. Şiddet eğilimi düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında bir ilişki var mı?

## YÖNTEM

### Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma desenlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli bulunan süreçte ya da geride bırakılan zamanda varlığını koruyan bir durumu anlamlandırmayı ve olduğu şekli ile ortaya koymayı amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2020). Tarama modelleri kişilerin bir durum karşısında hangi nitelikleri taşıdığına dair bilgi sunması, sayıca fazla kişilere uygulanırken pratiklik sağlaması, genelleyici özelliği olması ve sayıca fazla değişkenin karşılaştırılması gibi yönleriyle avantaj sağlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018). Bu nedenle çalışmada tarama modeli kullanılmıştır.

### Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Türkiye’de bulunan ortaokul düzeyindeki kurumlarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın ulaşılabilir evreni ise Antalya ilinde eğitim öğretim

hayatına devam eden ortaokul öğrencileridir. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örneklemede önemli ve çeşitli bilgileri içerisinde barındıran durumların detaylı şekilde çalışılması için gerekli kriterleri sağlayan bireylerin, vakaların ve nesnelerin örnekleme katılması sağlanır (Büyüköztürk ve ark., 2020). Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılı içerisinde Antalya ilinde devlete bağlı üç ortaokulda spor yapan (n=253) ve yapmayan (n=253) toplam 506 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada spor yapan öğrencilerin tespitinde kişisel bilgiler formunda yer alan okul takımı antrenmanlarına katılım dikkate alınmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

**Tablo 1.** Katılımcıların demografik özellikleri

Değişkenler	Grup	N	%	$\bar{X}$	ss
Grup	Spor Yapan	253	50,0	1,50	0,500
	Spor Yapmayan	253	50,0		
Cinsiyet	Erkek	256	50,6	1,49	0,500
	Kız	250	49,4		
Yaş	10	12	2,4	4,95	0,904
	11	121	23,9		
	12	233	46,0		
	13	114	22,5		
	14	22	4,3		
	15	3	0,6		
	16	1	0,2		
Sınıf Kademesi	6. sınıf	129	25,5	1,99	0,708
	7. sınıf	253	50,0		
	8. sınıf	124	24,5		
Branş	Yok	253	50,0	1,04	1,524
	Atletizm	1	0,2		
	Basketbol	12	2,4		
	Bocce	5	1,0		
	Dart	8	1,6		
	Futbol	96	19,0		
	Hentbol	118	23,3		
Voleybol	13	2,6			
Spor Tecrübesi	Yok	253	50,0	0,90	1,104
	1-2 yıl	211	41,7		
	3-4 yıl	40	7,9		
	5-6 yıl	2	0,4		

Tablo 1’deki verilere göre katılımcıların %50’si spor yapan (N=253) %50’si ise spor yapmayan (N=253) öğrencilerden oluşurken cinsiyete göre dağılıma bakıldığında %50,6’sı (N=256) erkek öğrencilerden %49,4’ü (N=250) ise kız öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %46’sı (N=233) 12 yaşındaki öğrencilerden, %23,9’u (N=121) 11 yaşındaki öğrencilerden, %22,5’i (N=114) 13 yaşındaki öğrencilerden, %4,3’ü (N=22) 14 yaşındaki öğrencilerden, %2,4’ü (N=12) 10 yaşındaki öğrencilerden, %0,6’sı (N=3) 15 yaşındaki öğrencilerden, %0,2’si (N=1) ise 16 yaşındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %50,0’si (N=253) yedinci sınıf öğrencilerinden, %25,5’i (N=129) altıncı sınıf öğrencilerden ve %24,5’i (N=124) sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların %50’sini branşı olmayan öğrenciler oluştururken %23,3’ünü (N=118) hentbol, %19’nu (N=96) futbol, %2,6’sını (N=13) voleybol, %2,4’ünü (N=12) basketbol, %1,6’sını (N=8) dart, %1’ini (N=5)

bocce ve %0,2'sini (N=1) ise atletizm branşında okul takımında yer alan ve spor etkinliklerine katılan öğrenciler oluşturmaktadır. Verilere göre katılımcıların %50'sinin (N=253) okul takımlarında spor tecrübesi bulunmazken %41,7'sinin (N=211) bir-iki yıllık, %7,9'unun (N=40) üç-dört yıllık, %0,4'ünün (N=2) beş-altı yıllık spor tecrübesine sahip olduğu görülmektedir.

### **Veri Toplama Araçları**

Veriler Amasya Üniversitesinin 04/10/2022 tarih ve E-30640013-108.01-96565 numaralı etik kurul kararı ile Kişisel Bilgi Formu”, “Şiddet Eğilimi Ölçeği” ve “Saldırganlık Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Veriler kesitsel yöntem ile araştırmacı tarafından toplanmış olup, öncesinde öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olanlar çalışmaya dahil edilmiştir.

#### *Kişisel Bilgi Formu:*

Araştırmaya katılan çalışma grubu ile ilgili demografik bilgileri (cinsiyet, yaş, sınıf kademesi, okul takımında yer alma durumu, branş ve spor tecrübesi vb.) toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Oluşturulan form kapsam geçerliğini sağlayabilmek amacıyla alanında doktoralı bir ölçme değerlendirme uzmanı ve bir Beden Eğitimi ve Spor öğretmeninden görüş alınarak düzenlenmiş ve son hali verilmiştir. Kişisel bilgi formu katılımcıların kişilik hakları ve özel bilgileri ile ilgili herhangi bir soru içermemektedir.

#### *Şiddet Eğilimi Ölçeği:*

Öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri ile ilgili verilerin toplanması amacıyla Göka ve ark. (1995) tarafından geliştirilen “Şiddet Eğilimi Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 20 maddeden oluşan dörtlü likert şeklinde yapılandırılmıştır. Ölçekte bulunan ifadeler tek yönlü olup “hiç uygun değil” ifadesinden “çok uygun” ifadesine doğru sıralanmıştır. “Çok uygun” ifadesine dört puan, “hiç uygun değil” ifadesine bir puan olacak şekilde değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeye göre katılımcı ölçekten en fazla 80, en az 20 puan alabilir. Ölçekten toplanan puanlar 61 ile 80 arasında ise şiddet eğilimi çok fazla 41 ile 60 arasında ise şiddet eğilimi fazla ve 40 ve altında ise şiddet eğiliminin az olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,76 olarak belirlenmiştir. İç tutarlılık kat sayısının yüksek olması testin güvenilir olduğunu göstermektedir (Baştürk ve ark., 2013).

#### *Saldırganlık Ölçeği:*

Öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Buss ve Perry'nin (1992) geliştirdiği ve Demirtaş-Madran (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek beşli likert şeklinde hazırlanmış olup, fiziksel saldırganlık (9), sözel saldırganlık (5), düşmanlık (8) ve öfke (7) olmak üzere 4 alt faktör ve 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin test yarılama tekniği ile ölçülen güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için 0,82'dir. Test tekrar test güvenilirliği 0,97 olup alt boyutlar için 0,82 ile 0,98 arasında değişmektedir.

### **Verilerin Analizi**

Veri analizinde SPSS 26 programı kullanılmıştır. Parametrik ya da non-parametrik testlerin kullanımını belirlemek amacıyla normallik koşulu incelenmiş ve her bir değişkenin Basıklık (Kurtosis) ile Çarpıklık (Skewnes) değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

**Tablo 2.** Şiddet eğilimi ve saldırganlık ölçeği basıklık ve çarpıklık değerleri

Ölçek	$\bar{X}$	ss	Se	Çarpıklık	Basıklık
Şiddet Eğilimi Ölçeği	2,05	0,441	0,019	0,576	0,350
Saldırganlık Ölçeği	2,79	0,574	0,025	0,393	1,866

Tablo 2’de görüldüğü gibi şiddet eğilimi ve saldırganlık ölçeği basıklık ve çarpıklık değerleri  $\pm 2$  sınırları içinde yer aldığından (Tabachnick ve Fidell, 2013) verilerin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Şiddet eğilimi 0,576 (SE = 0,109) çarpıklık ve 0,350 (SE = 0,217) basıklık değeri ile saldırganlık ise 0,393 (SE =0,109) çarpıklık ve 1,866 (SE = 0,217) basıklık değeri ile normallik koşulunu sağlamaktadır.

Bu nedenle araştırmanın alt problemleri için parametrik testler kullanılmış olup analiz yöntemleri Tablo 3’te sunulmuştur.

**Tablo 3.** Kullanılan analiz yöntemleri

Araştırma Soruları	Kullanılan Analiz Yöntemleri
1. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?	Bağımsız örneklem t testi
2. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?	Bağımsız örneklem t testi
3. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?	Pearson korelasyon analizi

Araştırma sorusu 1 ve 2’de yer alan grup farklılıklarını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi, araştırma sorusu 3’te yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derecede etkili olduğunu göstermek amacıyla bağımsız örneklem t testi için Cohen’s d değeri verilmiştir. Cohen’s d değeri 0,2 ise küçük etki, 0,5 orta etki ve 0,8 olması büyük etki olarak değerlendirilmektedir (Cohen, 1992).

## BULGULAR

Bu bölümde veri analizinden elde edilen bulgular araştırma soruları dikkate alınarak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

### Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri

Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeylerini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analizle ilgili bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

**Tablo 4.** Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri

Grup	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p	Cohen’s d
Spor Yapan	253	2,10	0,491	504	2,054	<b>0,040*</b>	<b>0,2</b>
Spor Yapmayan	253	2,01	0,381				

p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde spor yapan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri puan ortalaması ile ( $\bar{X}$  = 2,10) spor yapmayan öğrencilerin puan ortalaması ( $\bar{X}$  = 2,01) arasında spor yapan öğrenciler

lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [ $t_{(504)} = 2,054$ ,  $p < 0,05$ ]. Farkın etki büyüklüğü hesaplandığında (Cohen's  $d = 0,2$ ), spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği ancak bu farkın düşük düzeyde anlamlı olduğu bulunmuştur.

### Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Eğilimi Düzeyleri

Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık eğilimi düzeylerini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi analizi yapılmış ve bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

**Tablo 5.** Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri

Grup	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Spor Yapan	253	2,82	0,619	504	1,202	<b>0,230*</b>
Spor Yapmayan	253	2,76	0,524			

$p > 0,05$

Tablo 5 incelendiğinde spor yapan öğrencilerin saldırganlık puan ortalaması ( $\bar{X} = 2,82$ ) spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamasından ( $\bar{X} = 2,76$ ) yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır [ $t_{(504)} = 1,202$ ,  $p > 0,05$ ].

### Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson moment çarpım korelasyonu (basit doğrusal korelasyon) analizi yapılmıştır. Analizle ilgili bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

**Tablo 6.** Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki

Değişkenler	N	$\bar{X}$	ss	r
Şiddet Eğilimi	253	2,79	0,574	0,595
Saldırganlık	253	2,05	0,441	

Tablo 6 spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ile saldırganlık düzeyleri arasında 0,595 büyüklükte, anlamlı ve pozitif ilişki bulunmaktadır ( $p < 0,05$ ).

## TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında devlete bağlı olan üç ortaokulda spor yapan ve yapmayan toplam 506 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Veriler "Kişisel Bilgi Formu", "Şiddet Eğilimi Ölçeği" ve "Saldırganlık Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin normal dağılım özelliği göstermesi nedeniyle veri analizinde parametrik testlerden biri olan bağımsız örneklem t testi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Bulgular araştırma soruları göz önüne alınarak tartışılmıştır. Bu çalışmada spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi sporun bu olumsuz davranışlar üzerindeki etkisini belirlemek açısından önemlidir.

Araştırmada ilk olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri incelenmiştir. Analiz sonucuna göre spor yapan öğrenciler spor yapmayan öğrencilere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği ancak bu farkın düşük düzeyde anlamlı olduğu bulunmuştur. Sporun şiddet eğilimi üzerindeki olumlu etkileri göz önüne alındığında bu bulgu araştırma açısından ilgi çekicidir. Bunun sebeplerinden biri öğrencilerin aynı çevre şartlarında yaşıyor olmasından kaynaklanabilir. Çünkü kişinin yaşadığı çevre şartları da şiddet eğilimine etki etmektedir (Aydın ve ark., 2015). Katılımcıların bulunduğu okullar Antalya'nın göç alan, çoğunlukla parçalanmış ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerinin bulunduğu mahallelerde yer almaktadır. Dolayısıyla öğrenciler evde, sokakta, okulda hatta televizyon izlerken bile şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalabilirler. Tüm bunlara spor yapan öğrencilerin fiziksel teması yüksek olan sporlarla uğraşıyor olması da eklenince şiddet eğilimini normalleştirdikleri söylenebilir. Ayrıca araştırma grubunda spor yapanların çoğu hentbol oynamaktadır. Bilindiği üzere hentbolda savunma yapılırken oyun kuralları çerçevesinde şiddet ve saldırı öğeleri yer almaktadır. Dolayısıyla bu durumu spor branşının da etkilediği düşünülmektedir. Oda (2014) çalışmasında spor türünün etkili olduğunu belirtmiştir. Son olarak araştırma grubunda spor yapanların çoğunun en fazla iki yıldır spor yaptığı, deneyimli gruba göre sayılarının çok fazla olduğu görülmektedir. Spor yapma ya da spora başlama yılı da bu bulguyu açıklayan bir sebep olabilir. Araştırmada yer alan öğrencilerin gelişim dönemlerinin benzer olması da önemli bir etkidir. Tek kalma ve kendini güvende hissetmeme gibi ergenlik dönemi özellikleri şiddet eğilimini etkilemektedir (Bora, 2007). Okul ortamında bulunan şiddetin varlığı da bu benzerliği açıklayabilir. Eğitim öğretim ortamında şiddetin var olması şiddete yönelimi artırmaktadır (İldeniz, 2015). Literatürde bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik gösteren çalışmalar da mevcuttur (Aydın ve ark., 2015; Hocalar, 2018).

Araştırmada ikinci araştırma sorusu kapsamında spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık eğilim düzeyleri incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre ortalamalar arasında az da olsa spor yapmayanlar lehine fark bulunmuştur. Bulunan bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu duruma göre spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir. Nitekim şiddet ve saldırganlığın pozitif ilişkisi göz önüne alındığında bu beklenen bir sonuçtur. Dolayısıyla şiddette belirtilen nedenler saldırganlık için de geçerlidir. Bunlara ek olarak araştırma grubunun bulunduğu okul türünden de kaynaklanabilir. Araştırma grubunun öğrenim gördüğü okul spor ağırlıklı eğitim vermemektedir. Uluşık (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre spor ağırlıklı eğitim veren okuldaki öğrencilerin saldırganlık düzeyleri diğer okullara göre düşük çıkmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının benzer olması da bu sonuçların nedenleri arasında yer alabilir. Güçkiran (2008) ailenin sosyo-ekonomik durumunun saldırganlık üzerine etkisi olduğunu belirtmiştir. Ailenin eğitim seviyesi de bu benzerliği açıklayabilir. Anne babanın eğitim seviyesi saldırganlık eğilimini etkilemektedir (Karataş ve ark., 2019). Literatür incelendiğinde araştırmamızla benzer sonuçlara ulaşan çalışmaların yer aldığı görülmektedir (Bayram, 2012; Oda, 2014).

Araştırmanın üçüncü araştırma sorusunda spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve yapılan analizi sonucuna göre şiddet eğilimi ile saldırganlık arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu farkın pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre kişinin şiddet eğilimi arttığında saldırganlık eğilimi de artacaktır. Diğer araştırma sorularının bulguları ile de uyumlu bir sonuçtur. Yapılan araştırmalarda (Öztürk, 2019, Taşkesen, 2011; Yalçın, 2015;) araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir. Bu duruma sebep olarak saldırganlığın şiddetle ilişkisi gösterilebilir. Çünkü saldırganlığın öğrenilmesinde ana etken şiddetin varlığıdır (Tuncer-



Uçar, 2016). Buna göre saldırganlık şiddeti ortaya çıkardığı gibi şiddette saldırganlığı ortaya çıkarabilmektedir. Sonuç olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri arasında spor yapanlar lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ancak bu farkın düşük düzeyde anlamlı olduğu görülmüştür. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında ise istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyi ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında ise pozitif yönde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Bu sonuçlara göre spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere göre daha az şiddet ve saldırganlık düzeyine sahip olduğu ve şiddetin saldırganlığı ya da tam tersi olarak saldırganlığın da şiddeti arttırdığı görülmüştür.

## ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre spor yapan öğrenciler spor yapmayan öğrencilere göre daha fazla şiddete eğilim göstermiştir. Bunun sebebinin örneklem grubu olabileceği düşünüldüğünden gelecekte yapılacak araştırmalarda araştırma grubu seçimi ile ilgili olarak farklı şehirlerde ya da aynı şehirde olsa bile farklı semt veya ilçelerde yer alan okuldaki öğrencilerle çalışılması önerilmektedir. Bu sayede spor ve sosyo-kültürel çevre arasındaki ilişki ortaya koyularak daha farklı sonuçlar elde edilebilir. Çalışmada okul grubu olarak ortaokul belirlenmiştir. Seçilen okul grubunun da etkisi olabileceği düşünüldüğünden okulların en az birinin spor eğitimine ağırlık veren bir okul olması önerilmektedir. Bu sayede aynı sosyo-kültürel çevrede olsa bile okulda verilen eğitimin öğrenciler üzerindeki etkisi ortaya koyulabilir. Son olarak çalışmada spor geçmişine ve branşa vurgu yapılmıştır. Bu açıdan aynı branşta ve yakın süre aralığında deneyimi olan öğrencilerin karşılaştırılması şiddet ve saldırganlığın altında yatan farklı sebepleri ortaya çıkarabilir.

## KAYNAKLAR

Abur, M. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin fiziksel aktivite ve egzersizden hoşlanma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Aksaray.

Akman, Y. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Atasoy, B., & Kuter, F. Ö. (2005). Küreselleşme ve spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 18(1), 11-22.

Aydın, A. (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ve oyuncak tercihleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Eskişehir.

Aydın, P., Ersoy, A., & Aktaş, N. (2015). Aktif spor yapan ve yapmayan 12-14 yaş ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *Sportif Bakış Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-9.

Başaran, E. (2000). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Umut Yayıncılık.

Baştürk, S., Dönmez, G., & Dicle, A. N. (2013). Geçerlik ve güvenilirlik. S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (sf. 161-196). Vize Yayıncılık.

Bayram Y. (2012). *Spor yapan ve yapmayan 14-18 yaş grubu öğrencilerin saldırganlık tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.

Biçer, İ. F. (2022). *Üniversite öğrencilerinin flört şiddeti ve flört şiddetine yönelik tutumlarında benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Bogerts, B. (2021). Why is the tendency to violence a human trait? In B. Bogerts (Ed.), *Where does violence come from? A multidimensional approach to its causes and manifestations* (pp. 17–27). Springer International Publishing. doi: [https://doi.org/10.1007/978-3-030-81792-3\\_4](https://doi.org/10.1007/978-3-030-81792-3_4)

Bora, T. (2007). *Milliyetçilik ve şiddet. Şiddet Sempozyumu. (7-14)*. Türk Tabipler Birliği Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak E. K., Akgün, Ö. E., & Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (29. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cohen, J. (1992). Quantitative methods in psychology: A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159.

Dünya Sağlık Örgütü. (1996). *Şiddet: bir halk sağlığı önceliği: DSÖ Şiddet ve Sağlık üzerine Küresel İstişare*. Cenevre: Dünya Sağlık Örgütü.

Elsaesser, C., Gorman-Smith D., & Henry, D. (2013), The role of the school environment in relational aggression and victimization, *Journal of Youth and Adolescence*, 42(2), 235-249. doi: <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9839-7>

Erben-Keçici, S. (2018). Okullarda saldırganlık ve yıkıcı davranışları önleme önerisi: yüzleştirme eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi* 47(218), 77-90.

Erdemir, N. (2012). *Farklı tür liselerde öğrenim gören öğrencilerin internet kullanım durumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziantep ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.

Görgüt, İ. (2012). *11-14 yaş grubu hentbolcuların spora bağlama nedenleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya.

Göka, E., Bayat, B., & Türkçapar, M. H. (1995). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet*. Başbakanlık Basımevi.

Güçkıran, R.Y. (2008). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (5. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Haskan-Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2015). Ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 106-124. doi: <http://dx.doi.org/10.5578/keg.7406>

Hocalar, A. (2018). *Spor lisesi öğrencileri ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin şiddet ve atılganlık eğilimlerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hareket ve Antrenman Anabilim Dalı, Antalya.

İldeniz, B. (2015). *Okullarda şiddetin nedenleri ve önlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi* (35. baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Karataş, Z., Yavuzer, Y., & Gündoğdu, R. (2019). Belirlenen yetişkinlikte saldırganlık: Kişisel ve ailesel risk faktörleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 61- 85.

Madran H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2):1-6.

MEB Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2006). Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı, Ankara. Erişim Adresi: [https://okulsagligi.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2017\\_04/06161358](https://okulsagligi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_04/06161358)

Oda, B. (2014). *11–13 yaş grubundaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Samsun.

Özdevecioğlu, M., & Yalçın, Y. (2010). Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 63-76.

Öztürk, Y. M. (2019). *Aktif spor yapan ve yapmayan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporda şiddet eğilimi ve saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Bartın.

Ramirez, J. M., & Andreu, J. M. (2006). Aggression, and some related psychological constructs (anger, hostility, and impulsivity) Some comments from a research project. *Neuroscience & biobehavioral reviews*, 30(3), 276-291. doi: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2005.04.015>

Sağlam, A., & İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online* 16(3), 1235-1246. doi: <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330253>

Şahin, H. M. (2005). *Beden eğitimi ve spor sözlüğü*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Şenyüzlü, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2019). *Using multivariate statistics* (Seventh edition). Pearson.

Taşkesen, O. (2011). *Güzel sanatlar ve spor liselerinin resim bölümleri ile genel liselerde verilen görsel sanatlar eğitiminin öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarına etkileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Toksöz, B. (2022). *Yetişkin bireylerde saldırganlık düzeylerinin yordayıcıları olarak çocukluk çağı travmaları, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.

Tuncer-Uçar, H. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinde şiddet eğilimi: Samsun örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.

Uluişık, V. (2015). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Burdur ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Burdur.

Yalçın, F. (2015). *Çeşitli parametrelerde orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin belirlenmesi (Aydın ili İncirliova ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 43-61.